

УДК 378.937

ІЗ ДОСВІДУ ЗАЛУЧЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ірина Рожелюк

*Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна, 65082*

Проаналізовано міри об'єктивності тестів щодо вияву іншомовної комунікативної компетентності абітурієнтів спеціальності 035 "Філологія". Обґрунтовано важливість залучення майбутніх учителів іноземної мови до проведення власних моніторингових досліджень. Конкретизовано сутність моніторингу, його провідних видів, уточнено визначення освітнього й педагогічного моніторингу. Продемонстровано способи залучення майбутніх учителів до моніторингу якості академічних досягнень абітурієнтів щодо складання тестової роботи у процесі зовнішнього незалежного оцінювання.

Ключові слова: моніторинг, педагогічний моніторинг, моніторингове дослідження, зовнішнє незалежне оцінювання, учитель іноземної мови.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. з огляду на пришвидшення інтеграції України у міжнародний освітній простір визнає необхідність кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності вищої іншомовної освіти в нових економічних і соціокультурних умовах. Останніми роками вжито низку заходів щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти щодо її реформування, підвищення якості, доступності та конкурентоспроможності, вдосконалено оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, яка передбачає дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Якісну освіту розглядають сьогодні як один з індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Єдина можливість забезпечити реалізацію цього завдання – це отримання вичерпного знання про стан освіти, тобто повної, об'єктивної, адекватної, точної інформації, яка дасть змогу на підставі оцінювання ухвалювати ефективні управлінські рішення. Одним з основних шляхів отримання такої інформації є організація та проведення моніторингових досліджень.

З 2008 р. головним видом моніторингу знань абітурієнтів, які вступають на факультети романо-германської філології, стало зовнішнє незалежне оцінювання, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити їхні знання з історії України, рідної та іноземних мов, відібрати найкращих з них для зарахування до вишу. На сайті Українського центру оцінювання якості освіти містяться документи, які характеризують тести зовнішнього незалежного оцінювання, регламентують систему оцінювання та дають змогу проаналізувати таблиці переведення тестових балів абітурієнтів у 200-бальну шкалу. Це сприяє вивченню та вдосконаленню засобів моніторингових досліджень, які потребують нових дослідницьких розвідок та узгодження діагностично-методичного інструментарію.

Різні аспекти проблеми моніторингу знань учнів та їхніх академічних досягнень досліджували зарубіжні (О. Абдуліна, А. Белкін, Н. Буркіна, В. Горб, Т. Лукіна, В. Сластьонін) та вітчизняні вчені (Н. Байдацька Е. Заїка, Д. Зембицький, Г. Єльнікова, П. Лаптев), а саме:

– методи і засоби контролю якості знань учнів з предметів, ступеня їхнього засвоєння, серед яких діагностичні завдання, формальні (тести, анкети, діагностичні контрольні роботи) і неформальні (бесіди, спостереження) способи оцінювання [2, с. 5];

– форми організації моніторингу (у вигляді усного індивідуального контролю, усного фронтального контролю, письмового контролю, програмованого контролю, самоконтролю, комбінованого контролю [11, с. 327];

– види контролю, які передбачають усну і письмову перевірку. Щодо усних методів контролю, то вони знаходять своє застосування під час безпосереднього спілкування вчителя та учнів. Для письмових методів встановлюють чіткіші критерії, чим забезпечують вищу об'єктивність діагностування [1, с. 78].

При цьому вважають, що порівняно з усною перевіркою письмова перевірка є більш ефективною, адже після цього типу перевірки завжди залишається копія завдання, яка може бути використана повторно. Проте це не означає, що такий тип перевірки не має недоліків. Вони є, оскільки всі викладачі оцінюють роботи згідно з певними об'єктивними критеріями, визначеними Міністерством освіти і науки України, але, на жаль, це не дає змогу повністю уникнути такого явища, як суб'єктивне оцінювання, що знижує якість моніторингу академічних досягнень досліджуваних. Адже моніторинг є спеціальною системою тривалого спостереження, за допомогою якої можна об'єктивно вимірювати якість освіти, оцінити та зрозуміти причини недоліків практичного застосування цієї системи й на підставі цього прогнозувати основні тенденції та динаміку розвитку освітньої галузі.

Мета статті – на підставі аналізу об’єктивності тестів щодо вияву іншомовної комунікативної компетентності абітурієнтів спеціальності 035 “Філологія” обґрунтувати важливість залучення майбутніх учителів іноземної мови до проведення власних моніторингових досліджень.

Аналіз довідкової літератури показав, що моніторинг (від. лат. Monitor – застережливий) той, що попереджає, наглядає, нагадує, (від англ., нім. Monitoring – контроль) – комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом і тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів. Оксфордський словник визначає моніторинг як поняття, яке означає постійне спостереження за будь-яким явищем, об’єктом з метою співвідношення його стану зі стандартом (еталоном). Методологічно моніторинг – це проведення низки однотипних замірів досліджуваного об’єкта і подальший аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій, змінних і їхньої динаміки.

Суттєво й те, що залежно від методології моніторинг визначають як:

– динамічний, упродовж проведення якого аналізують дані про динаміку розвитку або зміни об’єкта, явища або певної характеристики. Це найпростіший спосіб моніторингу, який використовують для аналізу порівняно простих систем для встановлення тенденцій, а не виявлення їхніх причин чи передумов;

– конкурентний, у процесі здійснення якого паралельно досліджують одну, кілька чи низку ідентичних або подібних систем з метою отримання можливості оцінити і порівнятих показники, виявити різницю між ними, визначити переваги та недоліки;

– порівняльний, спрямований на порівняння окремих показників або результатів більш комплексних досліджень, проведених за ідентичними критеріями, кількох систем одного рівня або вищих і нижчих систем, що дає змогу рандомізувати показники, виявити причини, що збільшують або зменшують різницю між ними;

– комплексний, який поєднує в собі методи дослідження, які використовуються у різних видах моніторингів [3].

Залежно від цілей моніторинг визначають як:

– інформаційний, що полягає у структуризації, накопиченні і поширенні інформації;

– базовий (фоновий), який виявляє нові проблеми, небезпеки, тенденції до того, як вони стануть осмисленими на рівні управління, оскільки за об’єкт моніторингу організує постійне спостереження з періодичним вимірюванням показників;

– проблемний, спрямований на з'ясування закономірностей, процесів, небезпек, проблем, які вже відомі, і розуміння, усунення, коригування яких є важливим з погляду управління якістю освіти [4, с. 45].

Сьогодні моніторинг став невід'ємною складовою управління в різних сферах соціокультурної та освітньої діяльності, основний зміст якого полягає в одержання інформації про її стан з метою ухвалення конструктивних управлінських рішень щодо переведення її на якісно новий рівень. Це підтверджується дослідженнями багатьох учених у галузі наук про освіту, в яких висвітлено:

– сутність і специфіку моніторингу якості освіти в школі, його особливості як форми пізнавальної діяльності та науково-практичного феномену (В. Беспалько, В. Кальней, С. Подмазін, С. Шишов);

– конкретизації функцій моніторингу успішності та ефективності навчальної роботи (А. Дахін), педагогічної діяльності (В. Сластьонін) та суб'єктів керування освітянським процесом (Г. Єльнікова).

Суттєво, що науковці використовують різні поняття, як-от: освітній моніторинг [1], педагогічний моніторинг [7], професіографічний моніторинг [4].

Педагогічний моніторинг, на думку Н. Лісової, Н. Чепурної, постає як багаторівнева ієрархічна система відстежування педагогічного процесу, яка дає змогу одержувати та використовувати інформацію про адекватність реалізованих у ньому дидактичних засобів (зміст, форми, методи навчання, режим учбової роботи) до визначених цілей педагогічної підготовки, індивідуально-типологічних особливостей суб'єктів педагогічного процесу та специфіки середовища їхньої життєдіяльності. На думку вчених, педагогічний моніторинг має стати не лише процедурою, системою, а новим стилем мислення в педагогічній та управлінській діяльності в сфері освіти, яке міститиме в собі неперервні й довготривалі спостереження, аналіз, синтез, порівняння, уміння здійснювати різноманітні інтелектуальні операції, необхідні в різних ситуаціях та умовах, які вимагатимуть висновків, узагальнень, поширення інформації і прогнозування динаміки й основних тенденцій розвитку освіти [5, с. 81].

Педагогічний моніторинг, як стверджує Н. Буркіна, – це система відбору, опрацювання аналізу, зберігання інформації про діяльність педагогічної системи в конкретному напрямку, що забезпечує безперервне тривале відстеження її стану, наступну корекцію навчально-виховного процесу та прогнозування розвитку освітньої системи. Моніторинг націлює на постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату. Кожен учитель та учень повинні чітко окреслити той бажаний результат (перспективну мету), якого вони прагнуть

досягти у процесі співпраці. Мета така, що випускник повинен бути освіченою людиною [2, с. 46].

Під час викладання бакалаврам факультету РГФ ОНУ ім. І. І. Мечникова навчальний матеріал з модуля “Педагогічний менеджмент і моніторинг якості іншомовної освіти” їх було залучено до проведення моніторингових досліджень з використанням даних незалежного оцінювання учнів з іноземної мови. У “Загальній характеристиці сертифікаційної роботи з англійської мови” [9] зазначено, що тестова робота охоплює 43 завдань: читання – 22 завдання, використання мови – 20 завдань, письмо – одне завдання. Тест дає змогу перевірити провідні іншомовні знання й навички учнів, крім аудіювання. Ознайомлення з “Критеріями оцінювання завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення)” [10] допомогло з’ясувати, що максимальна кількість балів за цей вид роботи – 14 балів з 56 можливих (25%), тобто результати творчого висловлювання можуть значно вплинути на загальний бал за тест.

Вивчення майбутніми вчителями іноземної мови даних сайту “Вступ.інфо” дало змогу визначити, що у 2014 р. на спеціальність “Англійська мова та література” факультету романо-германської філології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова було зараховано 124 абітурієнти [11], а в 2015 р. – 113 [12]. Згідно з умовами зовнішнього незалежного оцінювання у цих роках максимальна кількість балів була однаковою – 56, а критерії оцінювання тесту не змінювалися. Для того, щоб порівнювати результати ЗНО абітурієнтів 2014 р. та 2015 р. потрібно було визначити відповідність між 56-бальною шкалою та чотирма основними рівнями оцінювання навчальних досягнень учнів: 1–14 балів – низький рівень; 15–28 балів – середній рівень; 29–42 балів – достатній рівень; 43–56 балів – високий рівень.

Визначено, що у 2014 р. серед 124 зарахованих абітурієнтів високий рівень набрали 50 осіб (40%), достатній – 49 осіб (39%), середній – 25 осіб (21%), низький рівень – 0, що висвітлює діаграма 1. У 2015 р. серед 113 зарахованих абітурієнтів високого рівня досягли 36 осіб (32%), достатнього – 53 особи (47%), середнього – 23 особи (20%), низького – 1 особа абітурієнт (1%). Порівнюючи результати моніторингу, виявлено, що абітурієнти 2014 р. склали тест з англійської мови краще, ніж їхні однолітки в 2015 р. Головна відмінність полягає у співвідношенні високого та достатнього рівнів навчальних досягнень. Різниця між високим та достатнім рівнем у 2014 р. незначна, проте високий рівень переважає. У 2015 р. основна частка абітурієнтів склала тестову роботу з профільного предмета на достатньому рівні. Наголосимо, що частка середнього рівня в обох роках майже однакова. Також цікавий факт – те, що в 2014 р. жоден абітурієнт з низьким рівнем

навчальних досягнень не був зарахований на перший курс, а в 2015 р. – був зарахований один абітурієнт з показником у 13 тестових балів.

Отже, виконане моніторингове дослідження засвідчило, що однією із причин негативної тенденції у складанні ЗНО з англійської мови може бути недостатня підготовленість абітурієнтів до іспиту. Інша причина може полягати в тому, що кращі абітурієнти 2015 р. вирішили подати оригінали документів на іншу спеціальність, або в інший ВНЗ, що може позначитися на загальній тенденції популярності факультету.

Успішності складання іспиту з іноземної мови сприятиме створенню спеціалізованих курсів з іноземних мов при факультеті романо-германської філології, які будуть спрямовані на цільову підготовку абітурієнтів до виконання завдань тесту. Це допоможе не лише покращити загальну картину успішності результатів зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов, а й популяризувати факультет романо-германської філології, що приведе до збільшення потоку успішних абітурієнтів під час вступної кампанії.

Перспективу подальших розвідок становить процес формування моніторингової компетентності майбутніх учителів іноземної мови.

-
1. *Байдацька Н. М.* Педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності: дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.М. Байдацька. – Вінниця, 2007. – 135 с.
  2. *Буркіна Н. С.* Моніторинг у системі загальноосвітньої підготовки / Н. С. Буркіна, Т. О. Лукіна // “Освіта України”. – 22 лютого 2001р. – № 8. – С. 5.
  3. *Громова Т.* Критерии и оценки качества образования / Т. Громова // Директор школы. – 2006. – № 5. – С. 51–55.
  4. *Єльнікова Г. В.* Основи адаптивного управління: Курс лекцій / Г. В. Єльнікова. – Київ, 2003. – 104 с.
  5. *Лісова Н. І.* Моніторинг якості навчальних досягнень учнів / Н. І. Лісова, Н. М. Чепурна. – Черкаси : ЧОПООП, 2007. – 131 с.
  6. *Лукіна Т. О.* Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. О. Лукіна. – Київ : Вид. дім “Шкільний світ” : Вид Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
  7. *Мокшеєв В. А.* Организация системы мониторинга в образовании / В. А. Мокшеєв // Школьные технологии. – 2005. – № 1. – С. 85–94.
  8. *Сластенин В. А.* Педагогика: Учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В. А. Сластенина. – Москва : Издательский центр “Академия”, 2002. – 576 с.

9. Загальна характеристика сертифікаційної роботи з англійської мови [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://testportal.gov.ua/files/tests/Har_2017_eng.pdf
10. Критерії оцінювання завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (власного висловлення) з англійської мови [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://testportal.gov.ua/files/tests/criteria_eng_2017.pdf
11. Список зарахованих абітурієнтів під час вступної кампанії 2014 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vstup.info/2014/28/i2014i28p160479.html>
12. Список зарахованих абітурієнтів під час вступної кампанії 2015 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vstup.info/2015/28/i2015i28p219203.html>

*Стаття: надійшла до редколегії 25.11.2016
доопрацьована 15.03.2017
прийнята до друку 11.04.2017*

FROM THE EXPERIENCE OF INITIATING FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TO CONDUCT MONITORING STUDIES

Iryna Rozheliuk

*I. I. Mechnikov National University of Odesa,
Dvorianska Str. 2, Odessa, Ukraine, UA – 65082*

The importance of familiarizing future foreign language teachers to conduct monitoring studies is proved on the basis of the analysis of tests objective measures to identify foreign language communicative competence of the students of specialty 035 "Philology". The essence of monitoring, its main species are concretized, the definition of educational and pedagogical monitoring is clarified. The article demonstrates the methods of familiarizing future foreign language teachers with monitoring the quality of their academic achievement as they on the basis of the analysis of the test work implementation and success do it in the process of independent external evaluation

It is found that pedagogical monitoring has become a new style of thinking in the activity of teachers in education, which includes continuous and long-term intelligence operations. They require conclusions, summaries of the information and the forecasting of the dynamics and trends of basic education. The article demonstrates the essence of pedagogical monitoring as selection, processing, analyzing, storage of information about the activities of educational systems in particular direction, providing continuous long-term

monitoring of its condition, following the correction of the educational process and forecasting of educational system.

The article proves that pedagogical monitoring targets of future foreign languages teachers for permanent monitoring of any process identify their compliance with the desired result. For this purpose, every teacher and student must clearly define a desired result (long-term goal), to which they will go in the process of cooperation. The author suggests that the creation of specialized courses in foreign languages at the Faculty of Philology, which are used to target the psychological and substantive foreign-trained applicants, will contribute to successful passing of test's tasks in a foreign language, proposed by the Ministry of Education and Science.

Key words: monitoring, pedagogical monitoring, monitoring studies, independent external evaluation, foreign language teacher.